Christ Church MS 92

1r

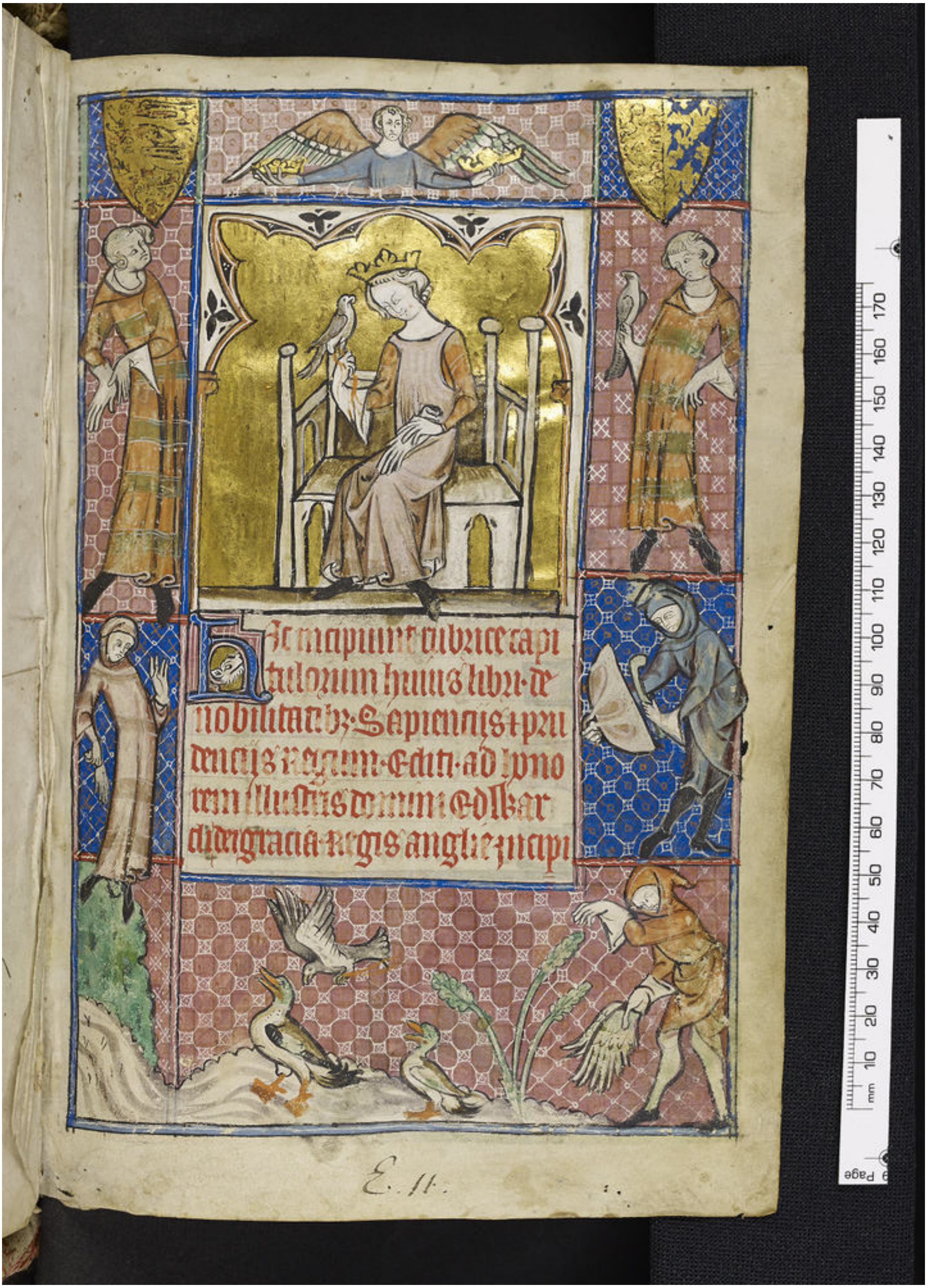

Christ Church MS 92

1v

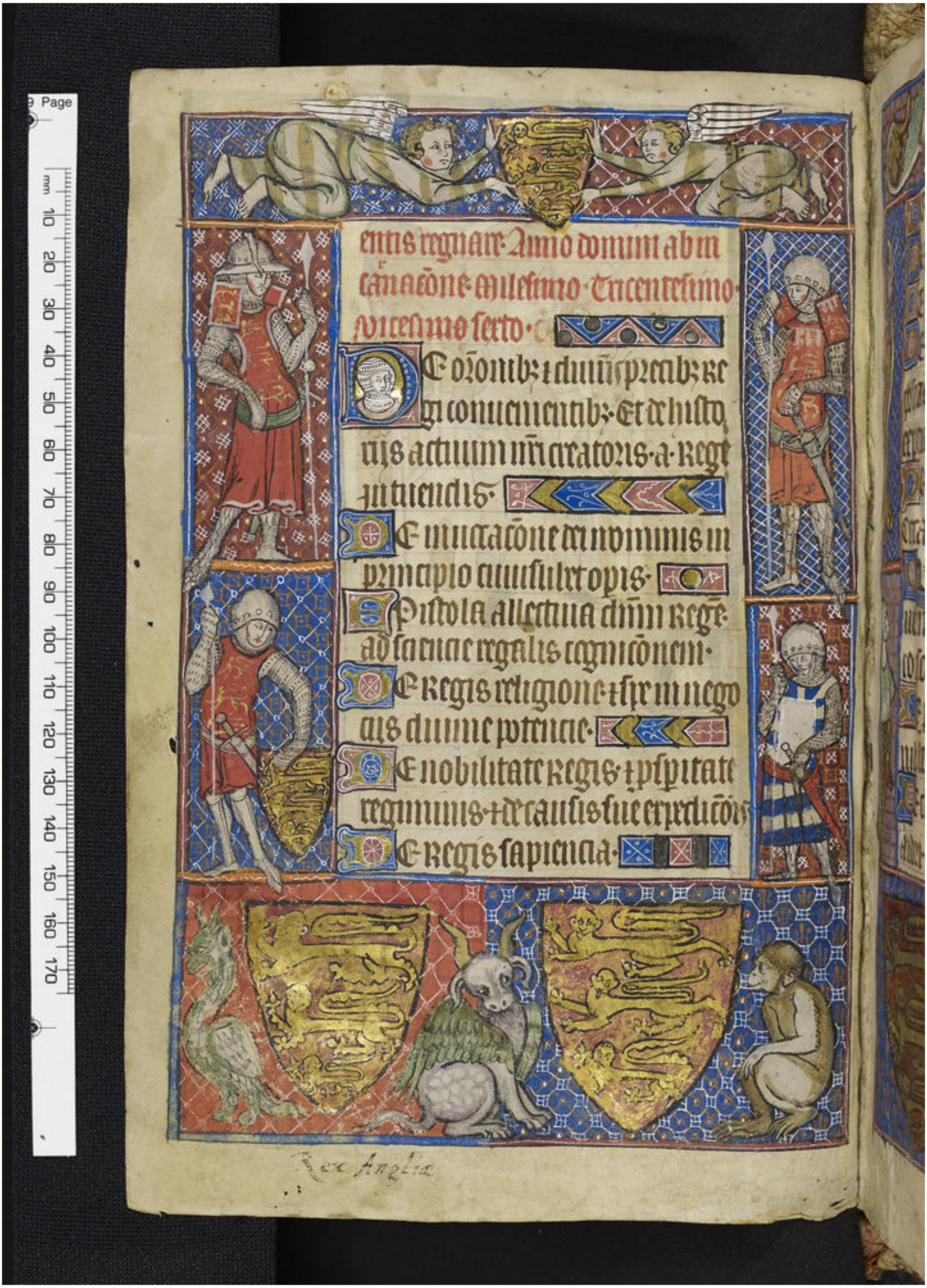
entis regnare. Anno domini ab in-
carnacione millesimo tricentesimo
vicesimo sexto.
De honoribus et diviciis preciibus re-
gi convenientibus. Et de histo-
riis actuum imitatoris a rege
intuendis.
De invocacione divini nominis in
principio cuiuslibet operis.
Epistola allectiva domini regis
ad sciencie regalis cognicionem.
De regis religione et spe in nego-
ciis divine potencie.
De nobilitate regis et prosperitate
regiminis et de causis sue expedicionis
De regis sapiencia.

Rex Anglie

Christ Church MS 92

2r

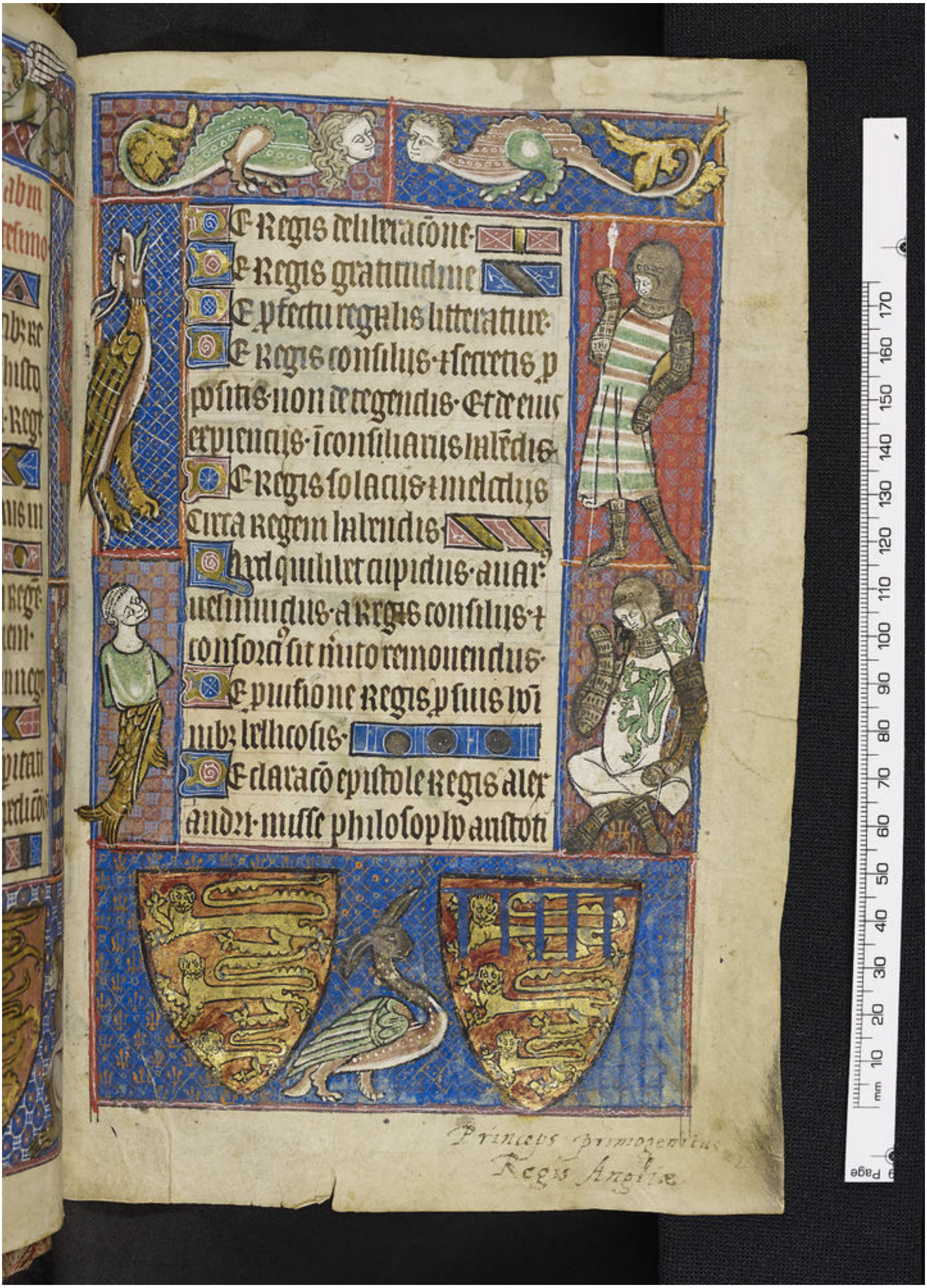

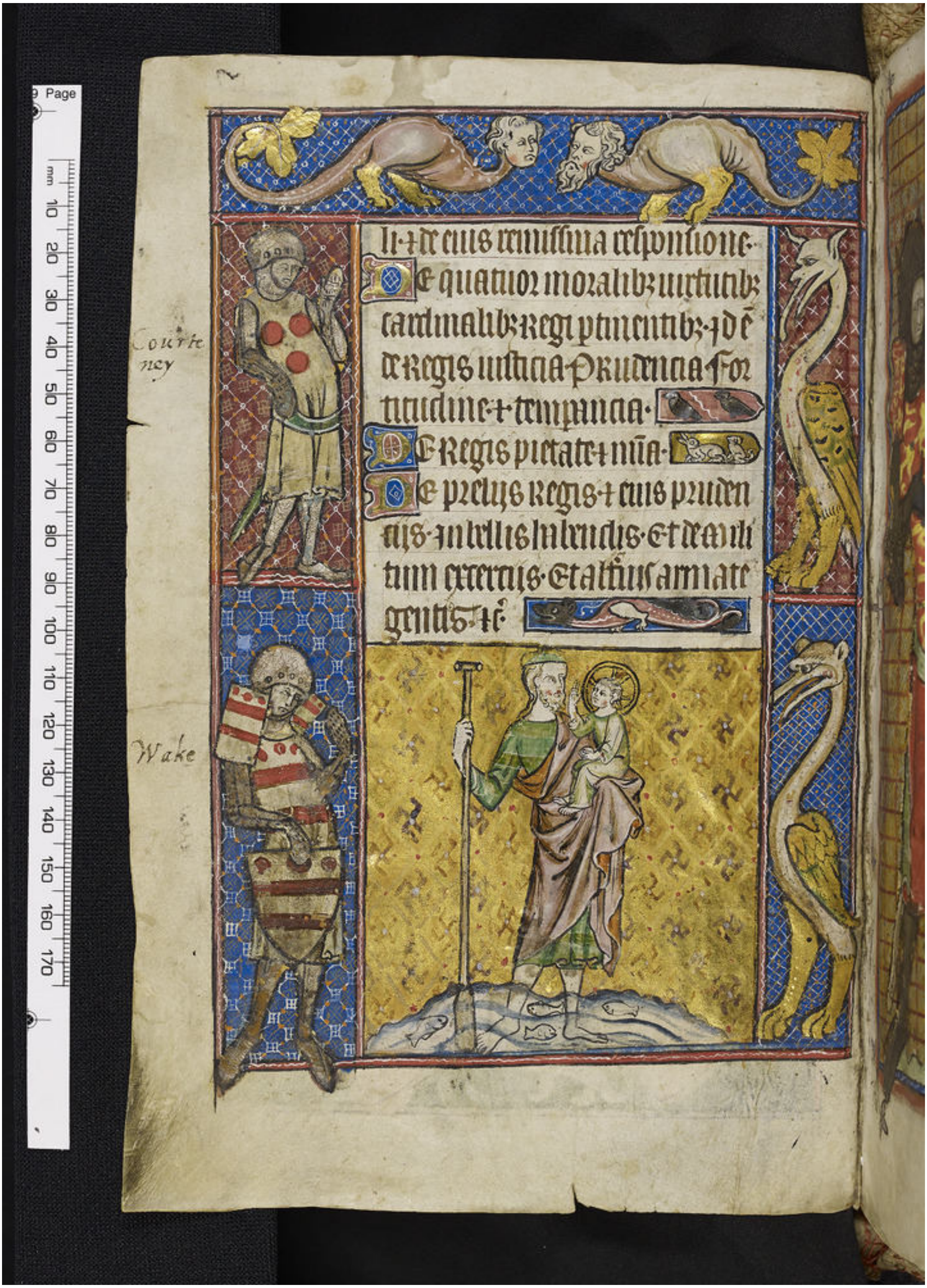
li. & de eius remissiua responsione.
De quatuor moralibus uirtutibus
cardinalibus regi pertinentibus. & de
de regis iusticia. Prudencia. For
titudine. & temperancia.
De regis pietate &
De preliis regis & eius pruden
cia in bellis inhibendis. Et de
exercitus. Et aliis armate
gentis. &c.
Courtney
Wake

Christ Church MS 92

3r

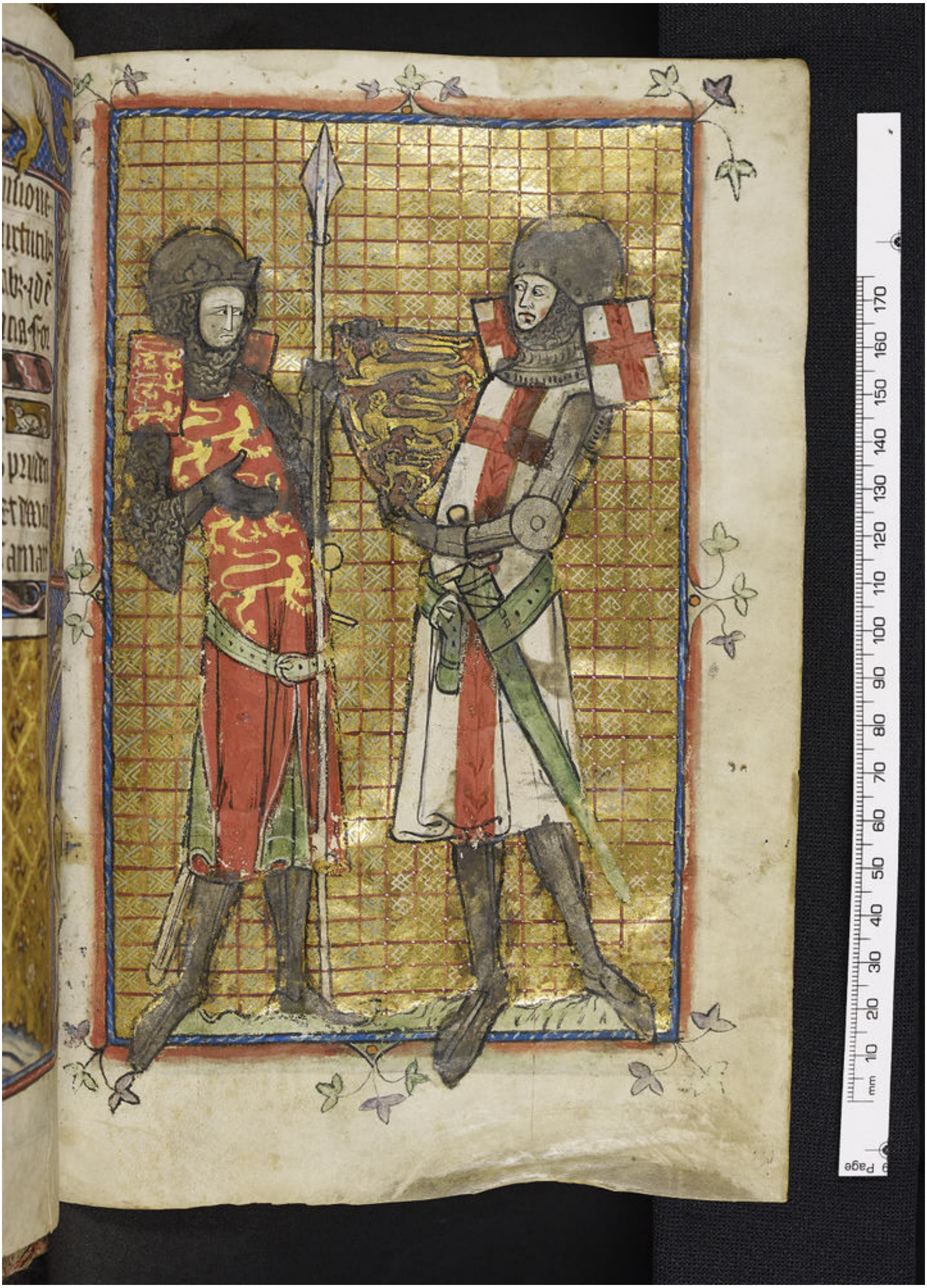

Christ Church MS 92

3v

Christ Church MS 92

4r

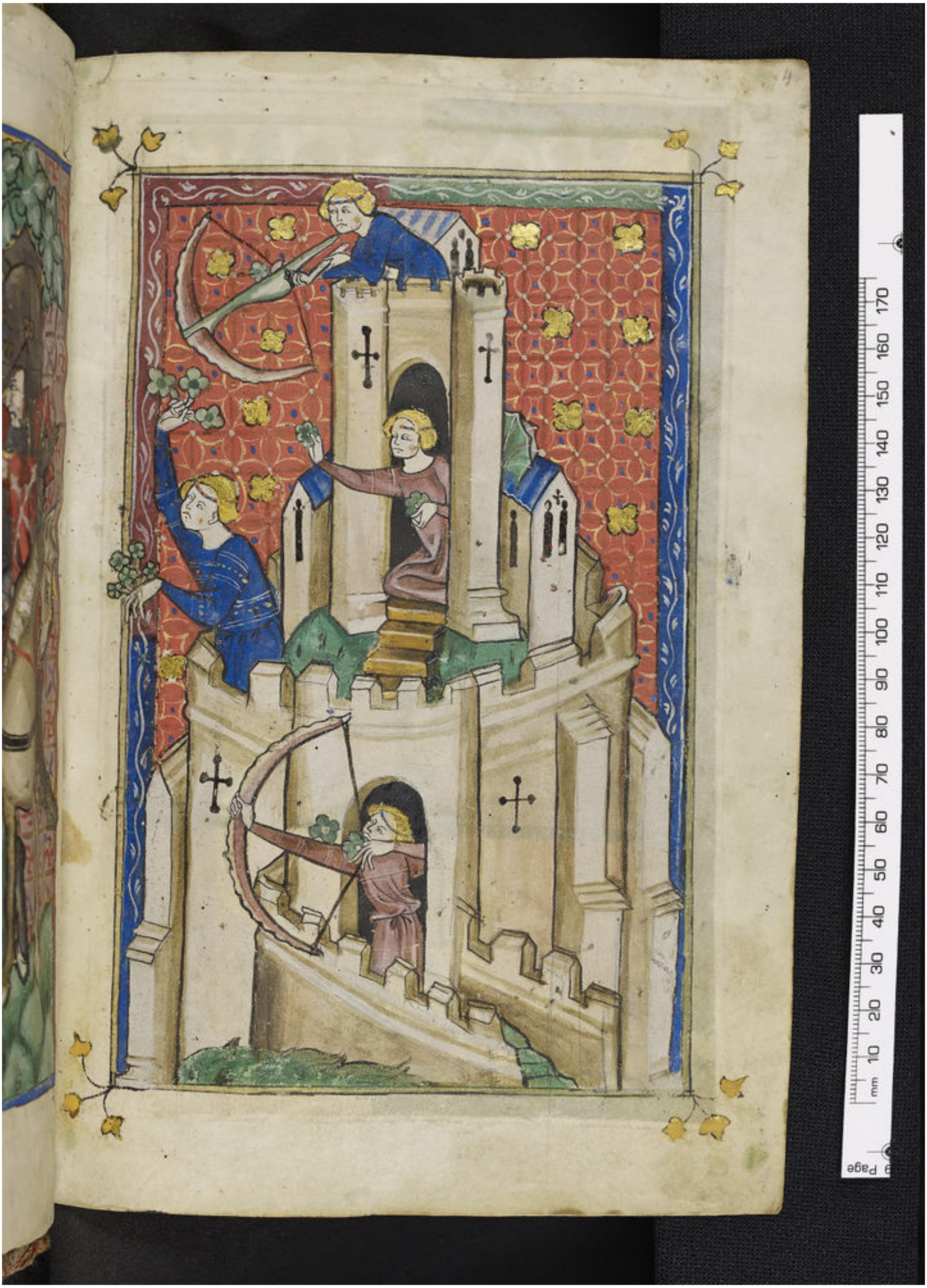

Christ Church MS 92

4v

Christ Church MS 92

5r

Christ Church MS 92

5v

trinitatis inuocandum· patris
et filij et spiritus sancti· ut plat'
codice de officio· prefecti pretorio
affrice· lege innomine domini·
In quo nomine unam deitatem
sub pari maiestate et pia trinitate
credere debemus ut prolatum· codice
de summa trinitate et fide catholica
lege prima· et dicat decretum non
potest supresse· bonum opis prin
cipium· ubi xp̄s non ponitur fun
damentum ut prolatur prima
questione prima capitulo paul[us].
C uerum quia ciuiliter rei publice po
tentissima exstat principium· ut
platur digestis de origine iuris
lege secunda C et omnia recte
et leue geruntur si principium sit
decens et amabile deo· platur in a
autentica quomodo oportet epos

Christ Church MS 92

6r

et ceteros clericos ad ordinacionem
per dictam paragraffo primo collacio-
ne nona. Cognito igitur ad lvi
operis inicium est nomen domini
invocandum. a quo totius mun-
di creacio et eius elementa processe-
runt et eorum disposicio morbum in
terrarum predicta est ut habetur co-
dice de veteri iure enucleando. lege pri-
ma in principio. et magis expresse in
libro timei platonis circa medium
Unde constat virtuosum esse nomen
dei. in quo omne genu flectitur celes-
tium terrestrium et infernorum.
Propterea omnipotentis dei nomen
actibus humanis est summe invocan-
dum. quia omne datum optimum
et omne donum perfectum ab ipso
deo est descendens desuper a patre luminum
ut patet in autentica. ut liceat decreto

Christ Church MS 92

6v

aureo anulo non indigeant inp̄i
apio collac̄one serta. Et in decre
tis prima questione secunda capi
tulo quam pio. vicesima tercia q.
distinc̄one capitulo in nomine do
mini. et alibi dicitur in decretis. siue
emendamus siue bibamus. siue
quid alid. agamus in nomine do
mini id facere debemus in quo vi
uimus mouemur et sumus ut pro
batur vicesima sexta questione sex
ta. capitulo non obseruetis infine.
Reuera sic nos admonet dn̄s
imperator iustinianus qui ait ma
gnum deum saluatorem nrm̄ ihe
sum xp̄m et spiritus sancti gra̅mi
omnib; operib; inuocare debemus.
vt summo dei nomine inuocato de
um autorem. et tocius nr̄i opis de
fensorem fieri optemus: probatur

Thomas Brotherton Comes Norfolciæ

Edmundus de Woodstoc Comes Cantij

in autentica de armis in principi
o collacione sexta. Et idem impera
tor iustinianus alibi sic ait. Sem
per igitur dei auxilio omnem faci
amus prudentiam ut subiecti ab e
ius clementia nobis traditi seruent
illesi. ut prolatum in autentica de
questore in principio collacione
sexta. Item alias sic loquitur
imperator. Deo auctore nostro gub
nante imperium quod nobis a ce
lesti maiestate traditum est et bella
feliciter peragimus et pacem decoram
et statum rei publice sustentamus
et ita animos nostros ad dei omnipo
tentis erigimus adiutorium ut
neque armis confidamus neque nostris
militibus neque bellorum ducibus uel
nostro ingenio sed omnem spem ad
solam referamus summe providencie

Christ Church MS 92

7v

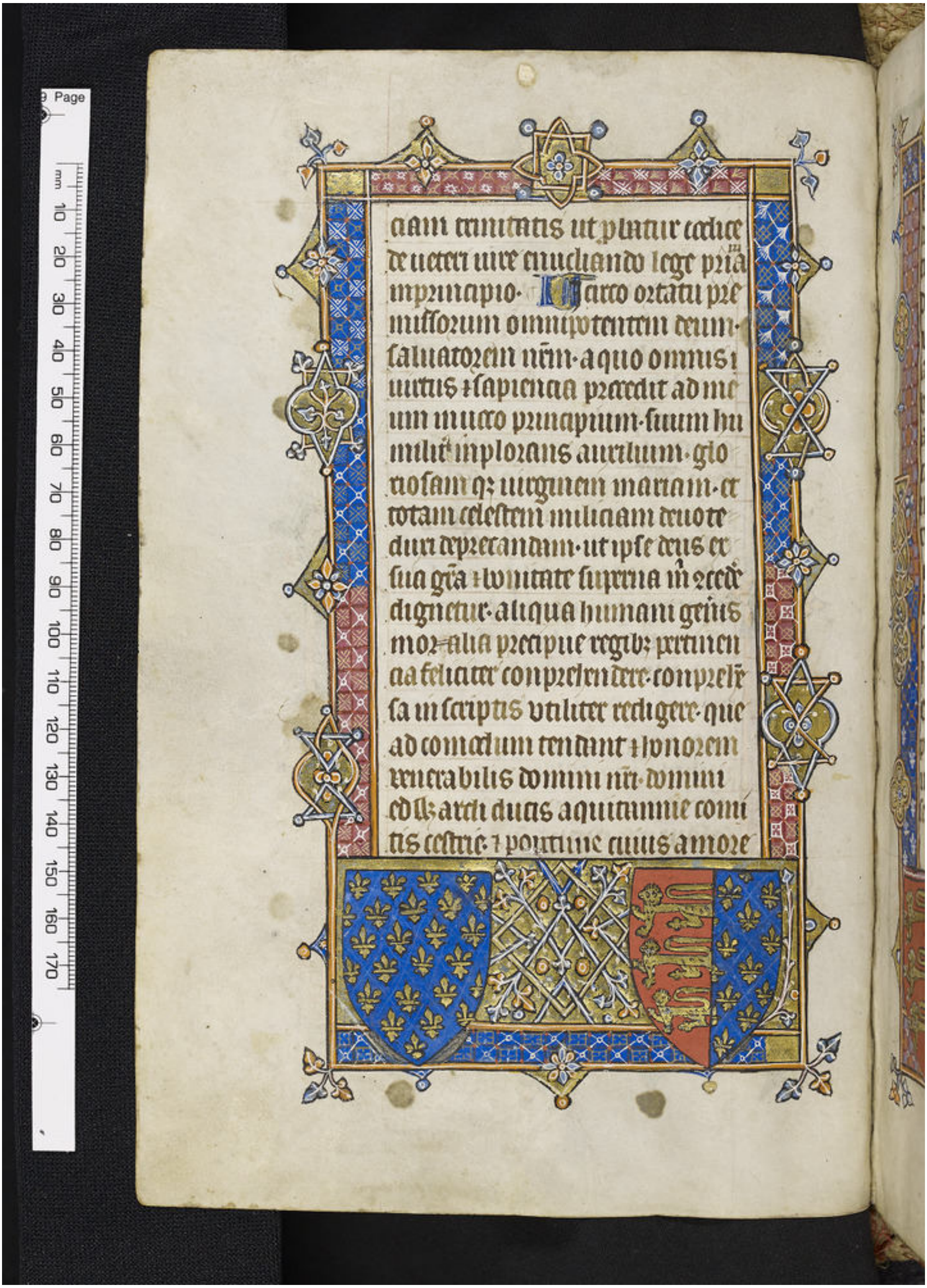

ciam ciuitatis ut ptractatur codice
de ueteri iure enucliando lege prima
in principio. Certo ortatu pre
missorum omnipotentem deum.
saluatorem nostrum. a quo omnis i
uirtus et sapiencia procedit ad me
um inuoco principium. suum hu
militer implorans auxilium. glo
riosam quoque uirginem mariam. et
totam celestem miliciam deuote
dum deprecandam. ut ipse deus ex
sua gracia et bonitate superna michi concedere
dignetur. aliqua humani generis
mores alia precipue regibus pertinen
cia feliciter comprehendere. comprehen
sa in scriptis utiliter redigere. que
ad comodum tendant et honorem
uenerabilis domini nostri domini
edwardi. archi ducis aquitannie comi
tis cestrie et pontiuie cuius amore

8r

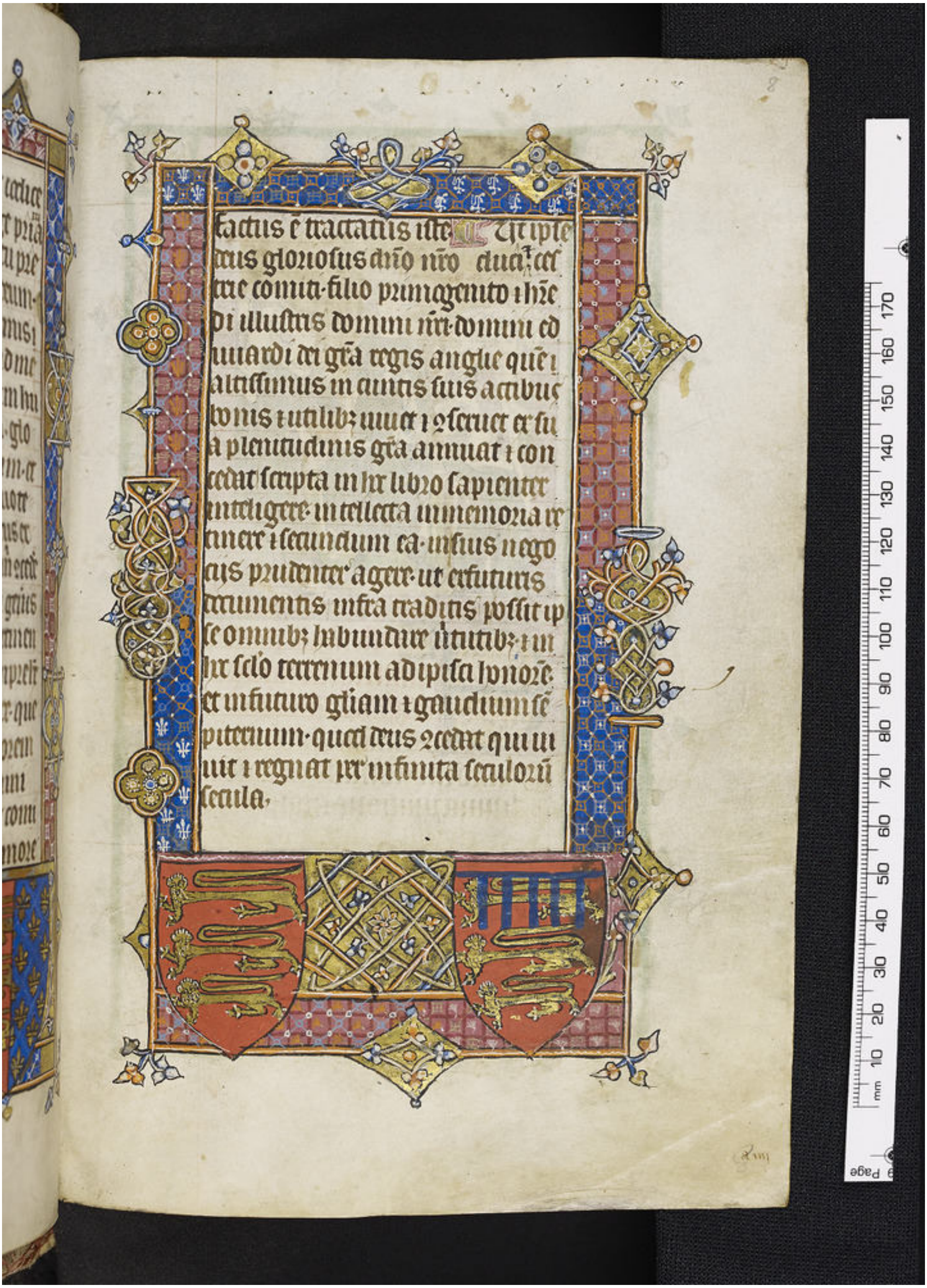

Factus ē tractatus iste Et ipse
deus gloriosus dn̄o nr̄o eduarᵈ ces
tre comiti· filio primogenito ⁊ hẽ
di illustris domini nr̄i· domini ed
uuardi dei gr̄a regis anglie quē i
altissimus in cunctis suis actibus
bonis ⁊ utilib; uiuere ⁊ ꝯseruet ex su
a plenitudinis gr̄a annuat ⁊ con
cedat scripta in hc libro sapienter
intelligere· intellecta in memoria re
tinere ⁊ secundum ea· in suis nego
ciis prudenter agere· ut eruditus
documentis infra traditis possit ip
se omnib; habundare u̇tutib; ⁊ in
hc sc̄lo terrenum adipisci honorē
et in futuro gl̄iam ⁊ gaudium sē
piternum· quod deus ꝯcedat qui ui
uit ⁊ regnat per infinita seculorū
secula.

Christ Church MS 92

8v

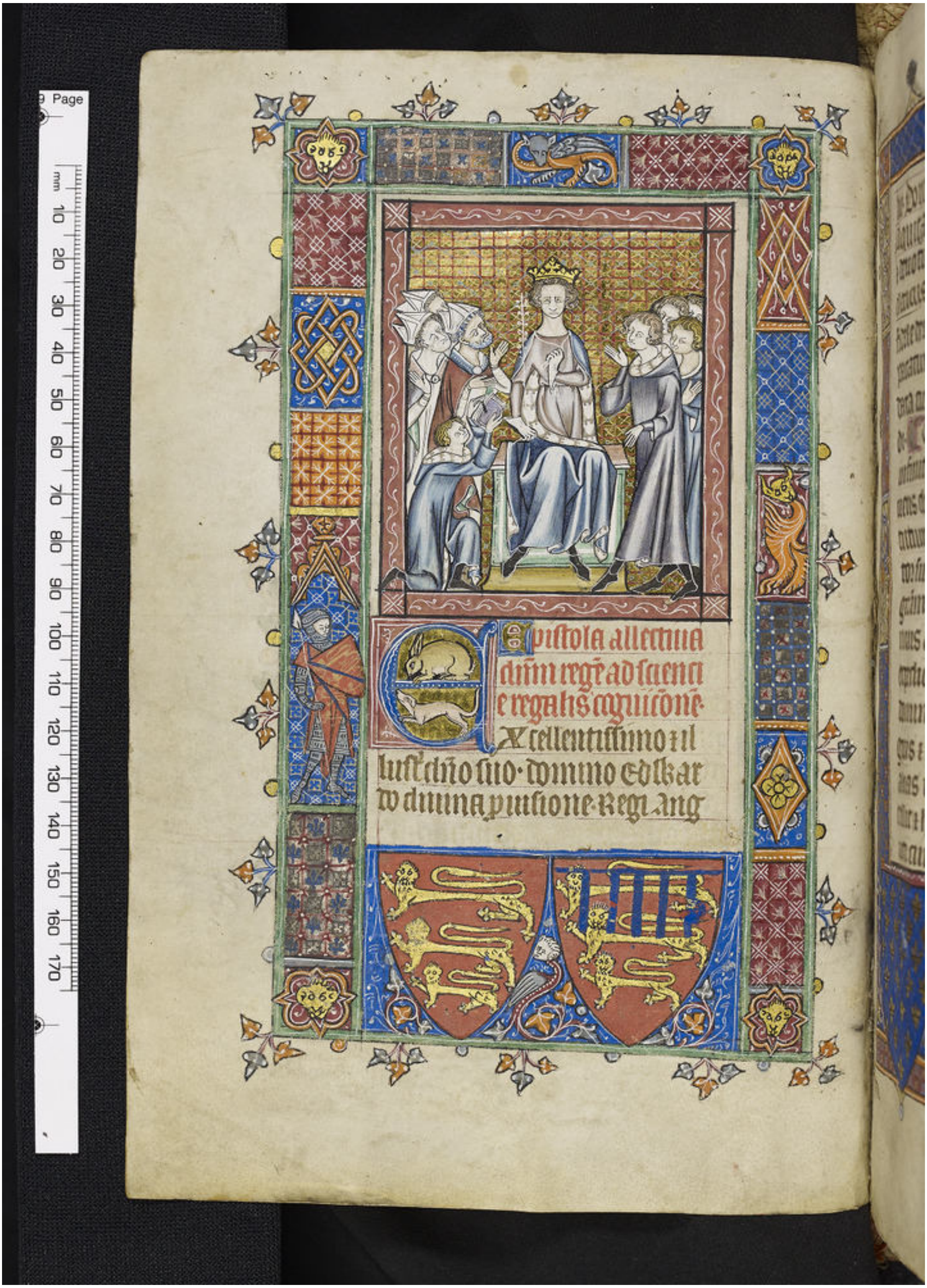

9r

ne· Domino· Hibernie· Et duci
Aquitanie· Suus humilis
& devotus: Walterus de Milemete
clericus: reverenciam et honore ac
fidele devocōis obsequiū: se ipm & sua
paratum ad cuncta precepta & man
data cum promptitudine cōplacē
di· Omnipotens deus rex celesti
infinite bonitatis suos semper fo
vens dilectos qui ē omnium vir
tutum dispōitor & grārum largi
tor suam divinam vob tribuat
grām & dileccōnem: ac innūis stre
nuus actibz concedat triumphalē
expedicōnem· Vestra novit &
dominacō reverenda qd honor re
gius & nobilitas regal' omnes
alias in terris nobilitates pre
cellit & honores & dominorum sub
iecti: cura pervigili: ac studio dili

Author

Christ Church MS 92

9v

genti debent prouidere et in suis cordi
bus iugiter cogitare quomodo meli
us possent honorem comodum et
profectum suorum dominorum
consilio fideli et auxilio utilius
augmentare cum augmenta
cio honorum et expedicio rerum mili
tarium dominorum semper tendit
ad rei publice comodum et ad pro
fectum omnium subditorum.
Hinc est domine reuerentissime
quod ego uester subiectus ad uestram
ut spero immensam utilitatem et
uelut estimo ad uestrum honorem per
dei graciam augendum presentem li
brum proprio studio duxi componen
dum et etiam librum philosophi aris
totilis in quo magna prudencia et discrecio huma
na continentur prout infra in diuer
sis capitulis satis liquide patebit.

Christ Church MS 92

10r

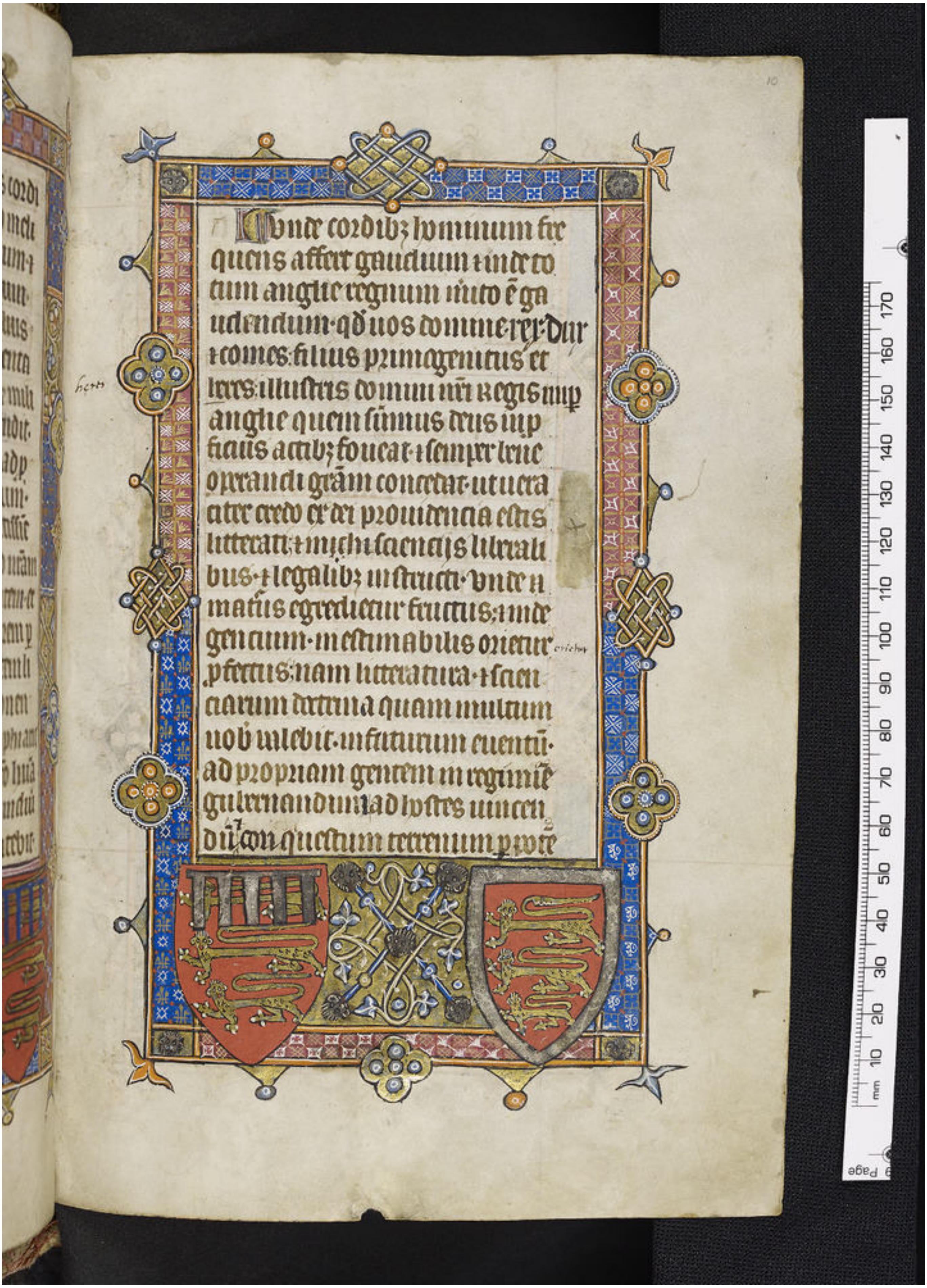

Unde cordibz hominum fre
quens affert gaudium & unde to
tum anglie regnum multo ē ga
udendum · qđ uos domine rex · dux
& comes : filius primogenitus et
heres : illustris domini nr̄i regis imp
anglie quem summus deus imp
tiatis actibz foueat · & semper bene
operandi grām concedat · ut uera
ater credo ex dei prouidencia estis
litterati ; & michi sciencijs liberali
bus · & legalibz instructi · Unde ii
matis egredietur fructus ; & inde
gencium · inestimabilis orietur
profectus : nam litteratura · & scien
ciarum doctrina quam multum
nob̄ ualebit · in futurorum euentū ·
ad propriam gentem in regimine
gubernandum · ad hostes uincen
dum con questum terrenum prote

Christ Church MS 92

10v

ciam optinendum· ut in hoc trac-
tatu satis ostendetur· ita ut in di-
uersis libris inuenio scriptum quod
antiquis temporibus filii commu-
niter magnatum· ut militum·
baronum· comitum· ducum et
principum· Regum et imperato-
rum· solebant in scienciis libera-
libus erudiri· et per magistros disc-
tos in scienciis approbatos pru-
denter informari· quia iam sciencia
mores hominum ostensiua ubi
quis secundum eam operatur
reddit hominem in suis actibus
sapientem· in uitandis periculis
prudentem· in spernendis uiciis
temperatum· in iudiciis iustum·
in agressu terribilium fortem et
audacem· in donis largiendis li-
beralem· ad quiescendum iustis

11r

precibus mitem & misericordem ad re-
tribuendum sibi servientibus
gratum. patri & matri obedientem
humiliter subiectum. bonis vi-
ris benivolum. et omni bonita-
te repletum. ¶ Et preter hec seque-
la doctrine moral' efficit hominem
castum. benignum. humilem.
affabilem. graciosum. morigera-
tum. virtuosum. & omni genere
virtutis plenum. a cunctis homi-
nibus dilectum. & coram deo plac-
itum & acceptum. ¶ Unde con-
stat quod rex vel dux qui secundum
industriam philosophicam;
voluerit actus suos consulte re-
gere. procul dubio inimicos suos
sibi adversantes de facili poterit;
opprimere regna varia & provin-
cias diversas sibi in dominio adquirere

re: gentes multas & naciones
extraneas sibi subiugare: inimi-
cas leniter & fideliter cum pacis tran-
quillitate regnare & inimicos te-
pore bellorum & pacis monimen-
ta sua subiecta super populum si-
bi subditum recte triumphare: at-
que in omni actu regali discrete et
prudenter agere. Nam ad hec hec est
euidens exemplum de nobili rege
alexandro de macedonia qui olim
multas terras & extraneas pro-
uincias in eius dominio adqui-
siuit per consilium & doctrinam cu-
iusdam philosophi aristotilis phi-
losophorum sapientissimi; qui an-
tiquitus regi allexandro quen-
dam librum edidit qui uocatur li-
ber de secretis secretorum aristotilis:
quem librum philosophus arist-

Henricus Comes Lancastriæ

Edmundus Comes Lancastriæ

Christ Church MS 92

12r

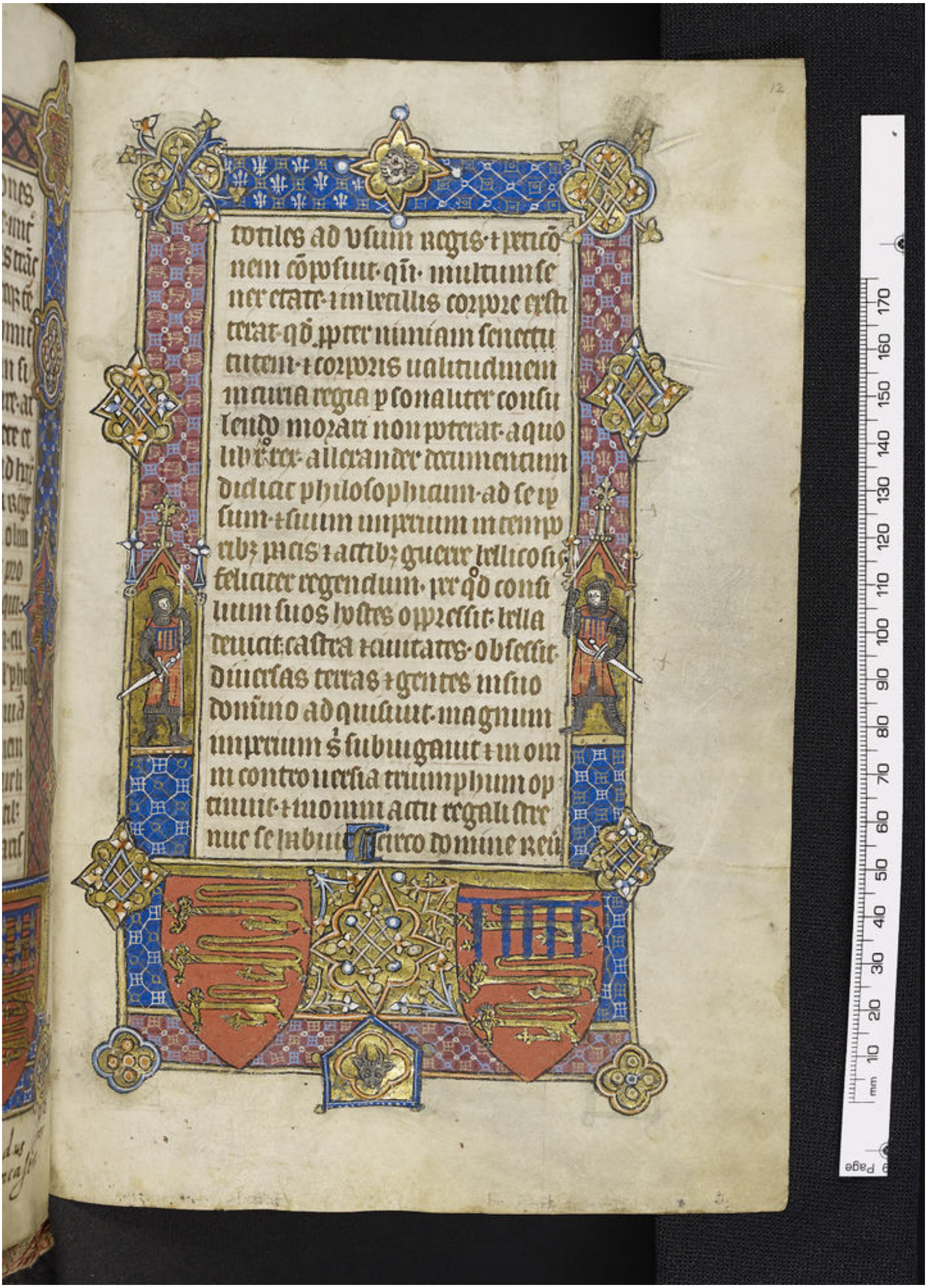

12

totiles ad usum regis · et peticō
nem cōposuit · qui · multum se
nex etate · et imbecillis corpore exsti
terat · quod propter nimiam senectu
tutem · et corporis ualitudinem
in curia regia personaliter consu
lendo morari non poterat · a quo
libro rex · allexander documentum
didicit philosophiam · ad se ip
sum · et suum imperium in tempo
ribus pacis et actibus guerre bellicosis
feliciter regendum · per quod consi
lium suos hostes oppressit · bella
deuicit · castra et ciuitates · obsessit ·
diuersas terras et gentes in suo
domino adquisiuit · magnum
imperium sibi subiugauit et in om
ni controuersia triumphum op
tinuit · et nomen actu regali sem
nuc se induit. Circo domine rex

Christ Church MS 92

12v

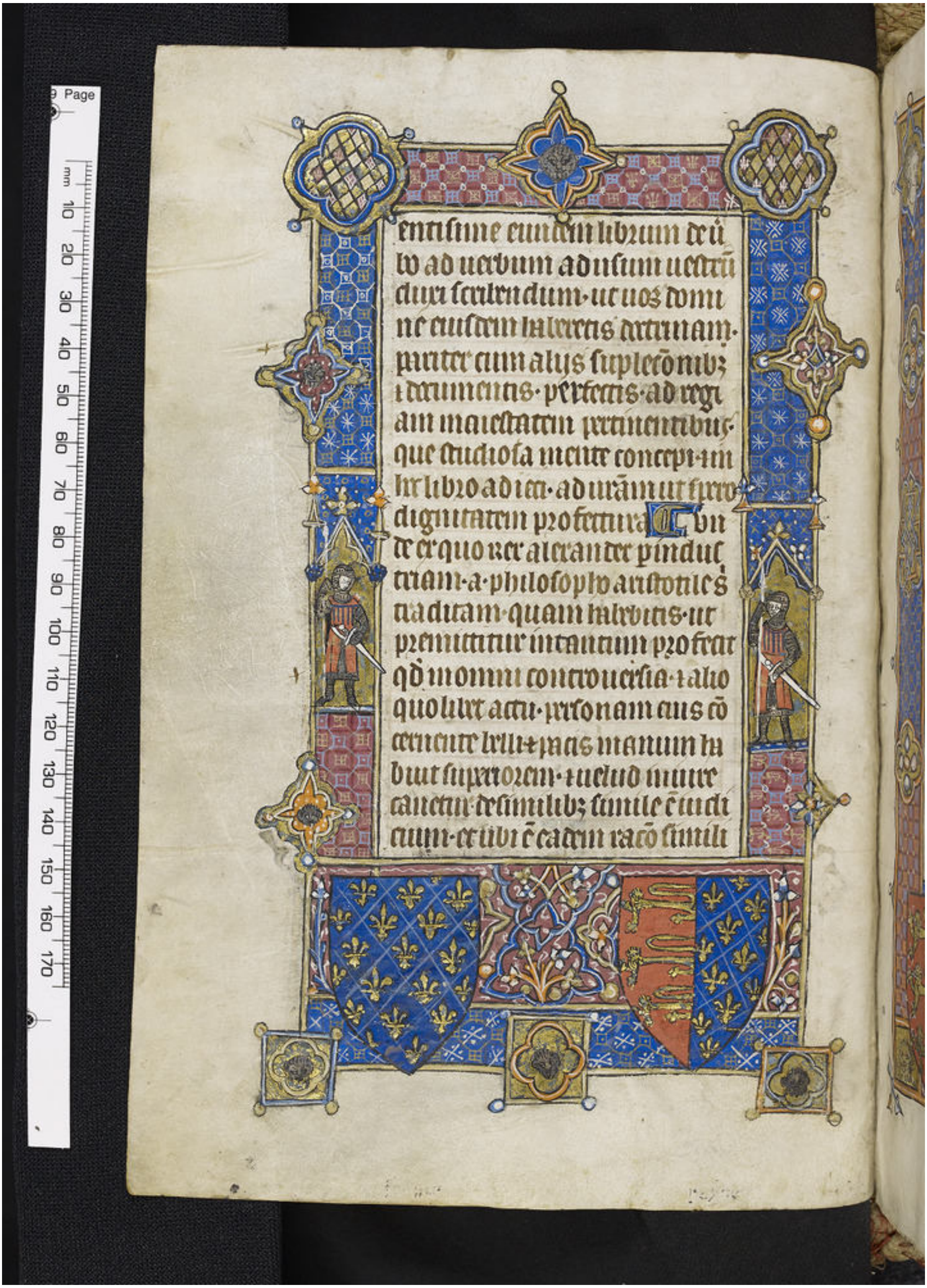

Christ Church MS 92

13r

audiuimus· Jam uos statu iuuenculi
Et certo et nos domine per dei gra-
ciam· cum ad iuuilem peruenerit-
is etatem et ad statum maioris
potencie et dignitatis· ut michi
uerisimile uisum est· certo quod firmi-
ter opinor indubitanter· si secun-
dum doctrinam regi alexandro· i
nuper electam· una cum ceteris
omnibus· hic largitas firmiter operari
et actus uestros· secundum eam rege-
ueritis· uestrum propositum in omnibus
negociis peragendis· bonis et hones-
tis· et operibus uiaticis consequi· mani-
tas quod actibus belli· siue in preliis tri-
umphum habere poteritis. Item Re-
gnum secundum hec documenta in
hunc librum ostensa· ueraciter de-
lectabit decet· et bene potentis primitus
in omnibus actibus uestris benigne co-

Christ Church MS 92

13v

placere: inimicos superare. amicos
in amicicia retinere. lucra. posses-
siones: et thesaurum adquirere. in
dampna et pericula uitare. prelia. et
vincere. castra et ciuitates debellare.
regna diuersa et gentes extraneas
uestro imperio subicere. discordias in-
ter nobiles subortas. quociens si
contingat prudenter pacificare.
et eosdem ad concordiam trahere: et
inter eos pacem reformare. meri-
ta merencium retribuere. demeri-
ta delinquencium ꝑpunire. ac
censium amorem et beniuolencie
affeccionem. comitum baronum.
et omnium de terra nobilium. si-
cud est necesse. semper habere et inter
eos pacem et concordiam sine in-
termissu. continue nutrire. secun-
dum omne genus uirtutis vir

Christ Church MS 92

14r

tuose uiuere· inter gentes feliciter
regnare· et ubicumq; nobis pla
cuerit conquestum optinere· et a de
o glorioso in omni capredicone graciam
inuiamen inuenire· et ultimo post huius
uite transitum· in regno celesti· co
ronam glorie portare· et ibidem regna
re cum deo· et tota celesti milicia· in
gaudio sempiterno sine fine per
seuerare· et quod ita sit quilibet legens
seu legi audiens· hoc capitulum· a
ad laudem et honorem· omnipoten
tis· dei· et beate marie virginis· dic
cat cum deuocione· ter oracionem do
minicam· cum salutacione virginis
gloriose. Gregis religione et spe in
negociis diuine potencie·

Christ Church MS 92

14v

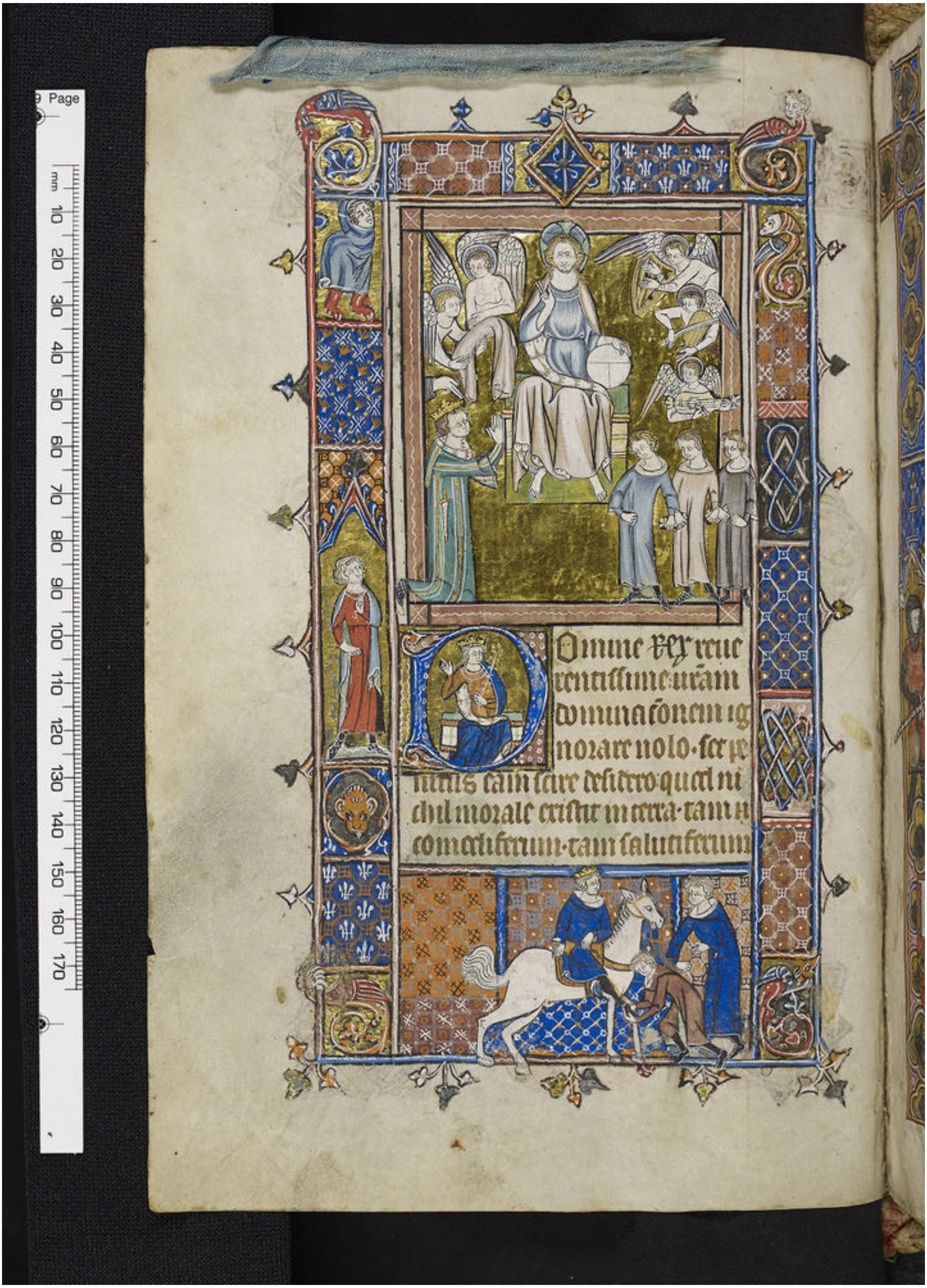

nec in tantum coram deo placi-
tum ⁊ acceptum. sicut recta fides ⁊
diuine legis obseruancia in rege
duce ⁊ principe. [C]um de uelud tes-
tantur scripture legales ⁊ diuine
oportet ducem seu principem qui
ad regalem ascendet honorem su-
per omnia deum perfecte diligere et
in omnibus negociis incipiendis deum in-
dubitanter credere. ac inpotenciam
diuinam in omnibus actibus belli et
pacis incoandis ⁊ terminandis fir-
miter sperare. dei precepta ⁊ manda-
ta in se ipso seruare ⁊ ab aliis obser-
uari precipere. ex quo liquet eum
cultum augere diuinum. [C]um
te quod adluisat iuuenis memor ext
ueteranus ⁊ tam rei in iuuentute at
quis adheret cum illi assuetus fue-
rit. illam assuetudinem semper fre-

Christ Church MS 92

15v

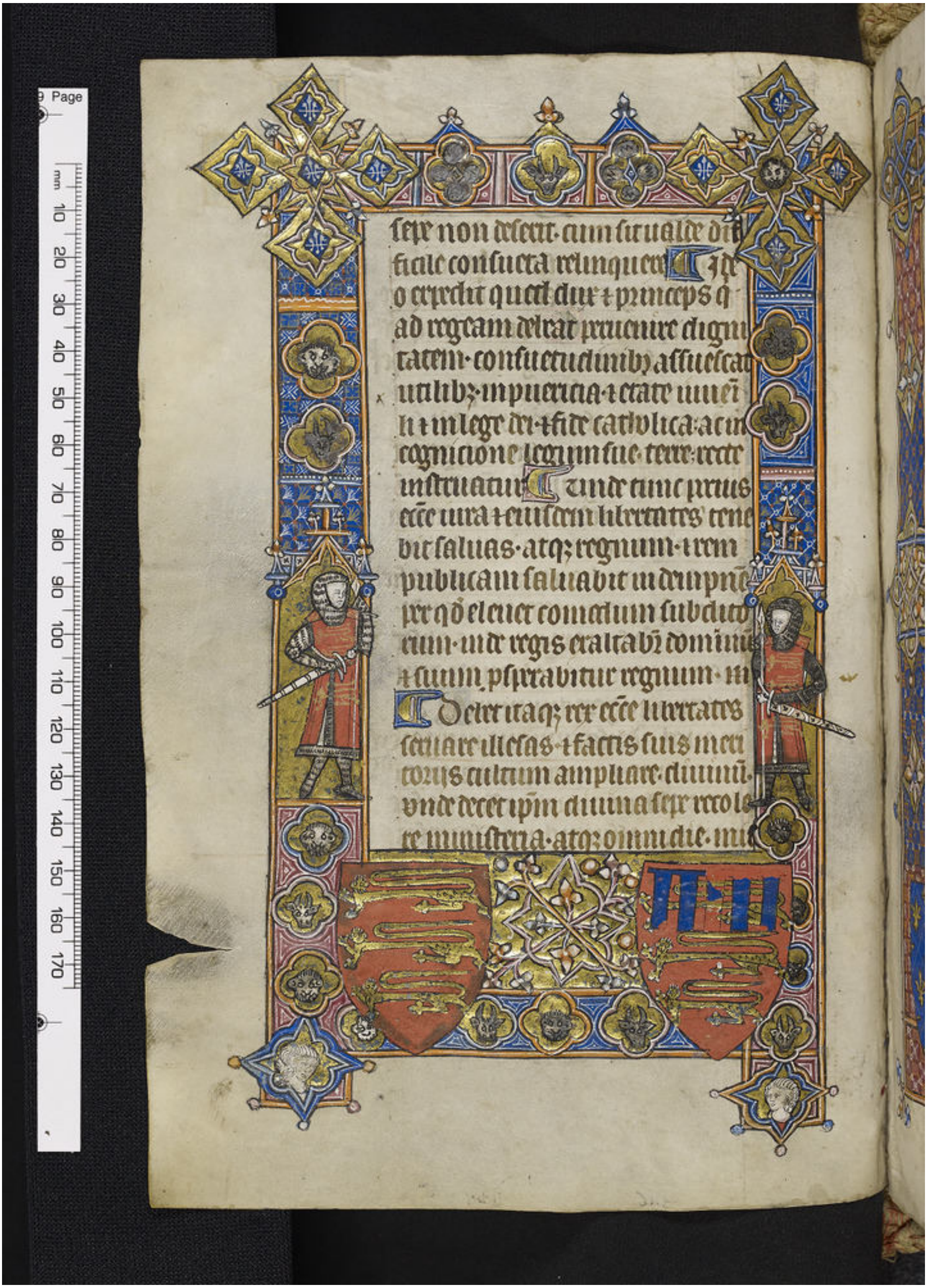
sepe non deserit. cum sit valde dif-
ficile consueta relinquere. Ide-
o expedit quod dux et princeps qui
ad regiam debeat pervenire digni-
tatem. consuetudinibus assuescat
utilibus in puericia et etate iuveni-
li et in lege dei et fide catholica ac in
cognicione legum sue terre recte
instruatur. Et unde tunc prius
ecclesie iura et eiusdem libertates tene-
bit salvas. atque regnum et rem
publicam salvabit in triumphum
per quod elevet comodum subdito-
rum. unde regis exaltabitur dominium
et suum prosperabitur regnum. In-
Debet itaque rex ecclesie libertates
servare illesas et factis suis meri-
toriis cultum ampliare divinum.
Unde decet ipsum divina sepe recole-
re ministeria atque omni die. mi

iam saltim unicam deuote audi
re· elemosinas pauperibus erogare·
iniuriantes reprimere· oppressorum in
nare, in subditos pro loco et tempo
re misericordiam exercere· et alia ca
ritatis opera frequenter efficere.
¶ Congruit etiam bonitati quod
rex faciat ac statuat · destinari om
nibus religiosis eius dominio sub
iectis et oretur eosdem· quod de rege·
regina et liberis eorum· et suis ante
cessoribus· memoriam faciant spe
cialem· in suis deuocionibus· predica
cionibus· et missarum solempniis
sepiusque diuinum implorent
auxilium· ut deus rex celi det terre re
gi graciam· uirtutem quod bene et utiliter
suum possit gubernare regnum
ad dei placitum et carius populi pro
fectum· in suis regiis negociis cu

Christ Church MS 92

16v

unum psalmum donec capellanum
Unde satis est cognitum quod per
plures per preces et merita bonorum
deo oblata · viribus humanis quis
consequitur prosperum eventum.
ubi alias haberet dampnum et in
fortunium. T per hec · m · evidenter
apparebit principum deum diligere
et cultum augere divinum quod pro
linitur · nam optimum signum di
lectionis est exhibicio operis · nam vera
sciat nobilitas quod licet ad hec quali
ter teneatur cunctis pro suis acce-
ptis beneficiis · tamen preter
ceteris maxime oportet regem sum
mo deo suum ardentem · impende
re amorem · quia quem ad honorem
exaltat deus in terris · ad maiorem
si servat intendit · exaltare in ce
lis · et qui maior est in terris · maiorem

Christ Church MS 92

17r

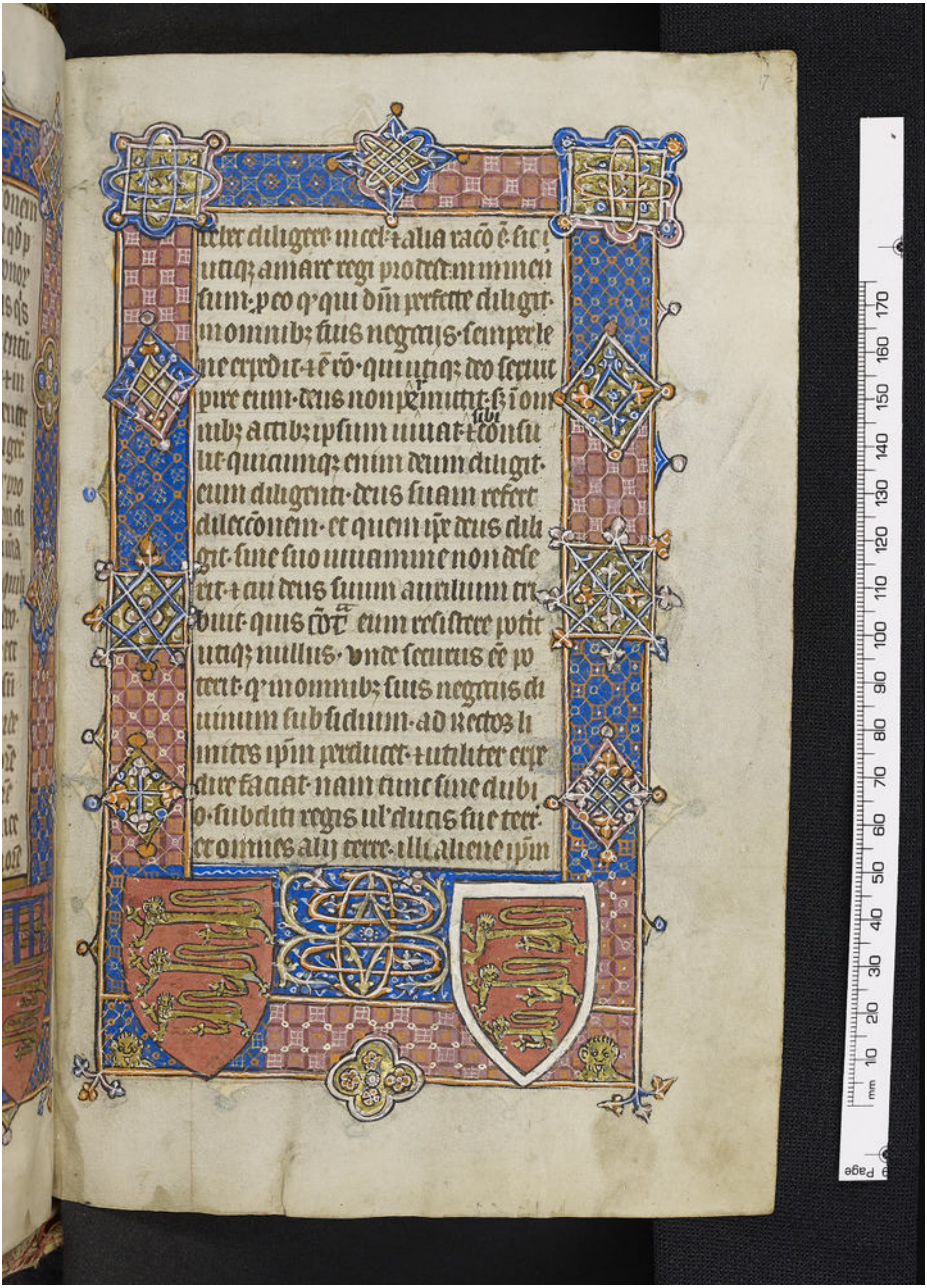

Christ Church MS 92

17v

Regem ducem uł principem ma
gis amabunt · & ipm offendere · n
aut s guerram · q absit aut cont
uersiam · aut aliquam aliam &
displicenciam mouere · seu cont
eum aliquam querelam sumere ·
seu minam tenere · forcius time
bunt · & maiorem reuerenciam ·
obedienciam & accensum intru
secus · amorem · s prestabunt
Ecce rō · nam forsan cum suborta
fuerit discensio · inter regem & ba
rones · uł inter subditos · contra
parte · tunc utiq; erunt subditi ad
inuicem dicentes · cum simul cog
gregentur · in suis consilijs ·
Ecce dominus nr rex dux uł pn
ceps si fuerit ē bonus · xpianus · de
um diligens & sanctam eccam ·
& p terra diuinum habebit subsi

Christ Church MS 92

18r

cilium· absit a nob q' si aliq' offe
sionem· faciamus ul' q' contra eu
teneamus· nam non ē dubium·
si quis contra eum quicunquam·
attemptauerit ꝓpter ulc̄onem di
uinam· confusionem· ⁊ destruccō
nem effugere non poterit· ⁊ immo
quia condicō ē sapientis suum i
melius mutare consilium· ĩō nos
trum uelle ⁊ consilium sane mine
lius mutem⁹· ⁊ ipm dominum m
nr̄m in omnibz negociis et cons
nr̄s uiribz· imitari uolumus· et
si quis inter noz de suo regno· aliū
offenderit· seu dampnum fecerit· c
correccōnem ipsius ⁊ eius iudicō sta
bimus ⁊ si aliquid contra ipm· ⁊
noz ul' aliquem nr̄m malefecimus·
ul' mimi⁹ bene facere cogitauimus·
nunc nos penitet ⁊ eius grām ⁊ mi

Christ Church MS 92

18v

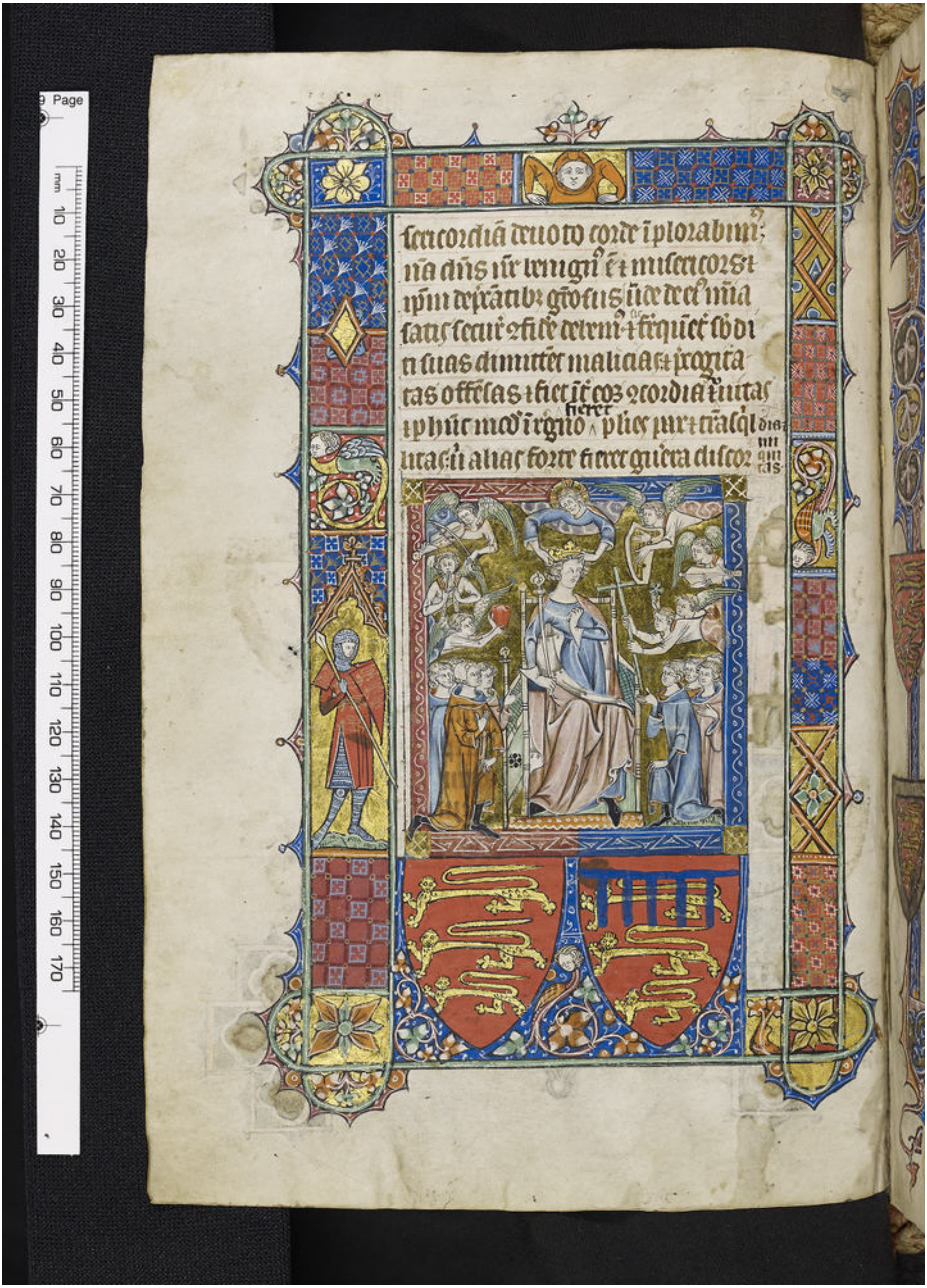

Christ Church MS 92

19r

Deus De nobilitate re[...] [...]usis sue
omnipo gis et prosperitate expedici
tens rex regiminis et de ca[...] onis.
regum et dominus
dominorum qui
es largitor graciarum et plenitudo
uirtutum: nobis domine Rex excel
lentissime in quo bonitas huma
na cumulatur morum copia pullu
lat: sicut cunctis liquet intuentibus:
dignetur largiri graciam et habun
danciam uirtutum. Excelse do
minacioni reuerencie ostendere cu
pio uestram non lateat discretio
nem quod maximum et principale est
fundamentum ad triumphalem
expedicionem et continuam regni tran
quillitatem: est quod rex primitus aperiat
suum intellectum opera sua agen
da per sapienciam iuste disponat.

Joannes de Eltham Com: Cornubiæ.

azur

or

qđ eius disposicio deo placeat & in
singul' suis actib; auxilium ĩuo
cat diuinum. Cuilibet enim vo
luntatis perfeccō descendit desuper a
deo glo'so. & semper annuit deus per
ticōnib; subsidium: iuste postulā
tis. Quem uero quis timeret i
iniciam. cui deus supernum pres
tat refugium. itaq; nullum. & in
uno prius omnes sibi aduersan
tes suo subiugat dn̄io. & quē
pro culpa. & demeritis deus uult des
trui. perhennise potest terrenum: a
confusione defendi. Est etiam
aliud conducens munimen regñ
qđ uniuersaliter regis subditi. &
maiores precipue ac etiam com
munis populus sui regni ipsum &
regem diligant. timeant. & obedi
ant ei. qđ accidit quando iudex